

Afspraak

Een natte, koude dag. Ik fiets naar het huis van Samir Benali. Hij woont in Slotervaart, Amsterdam-West. De flats in de buurt zijn in de jaren vijftig gebouwd. Samir doet het redelijk op school, hij heeft nauwelijks onvoldoendes. Leergierig, noemt een leraar hem. Een aardige jongen, zegt een ander.

Een week eerder belde ik naar zijn huis om een afspraak met zijn ouders te maken. Zijn vader nam de telefoon op.

‘Ik schrijf een boek over de klas van uw zoon, zou ik bij u langs mogen komen.’

‘Ik Marokkaan, ik niet begrijpen’, riep meneer Benali door de telefoon.

‘School-heeft-u-een-brief-geschreven...’, probeerde ik.

‘Ik Marokkaan.’

Ik vroeg of Samir thuis was, dan kon hij misschien vertalen.

‘Nee’, zei de vader. ‘Niet thuis. Niemand thuis!’

Een paar dagen later kreeg ik Samir zelf aan de lijn. Hij legde zijn hand over de hoorn om te overleggen met zijn moeder. Ik was van harte welkom, zei hij. Ik moest er alleen wel rekening mee houden dat zijn ouders geen Nederlands spreken. Maar Samir wilde wel vertalen.

Op straat bij zijn huis ligt rotzooi. Lege pakken melk, blikjes, weggegooide peuken. Een vrouw met hoofddoek

hangt haar was buiten op het balkon, naast de twee satellietschotels die aan de muur van het huis bevestigd zijn. Beneden op de kleine parkeerplaats de geur van lekker eten. Twee bewoners zeulen een koelkast de flat naast die van de familie Benali in.

Als ik bij Samir aanbel, wordt er niet gereageerd. Ik zie dat de deur van het trapportaal openstaat. Een kleine duw en ik ben binnen. Ik hoor een jongensstem. Samir, klein, tener, vijftien jaar, staat op de eerste verdieping. Hij heeft zich wijdbeens voor de deur van zijn huis geposteerd. Zijn ogen spuwen vuur. 'U mag niet naar binnen', zegt hij. 'Mijn ouders zijn er niet.'

'We hebben toch een afspraak', zeg ik.

Samir haalt zijn schouders op, hij schuifelt zenuwachtig heen en weer. Ik luister of ik binnen stemmen hoor. Zijn ouders, zegt hij, zijn naar Utrecht, op familiebezoek. Over een paar dagen komen ze terug. 'U gaat toch ook weleens op familiebezoek?'

'Zijn ze vergeten dat ik zou komen?', vraag ik.

'Nee', zegt hij. 'Toen u belde deed ik net of ik tegen mijn moeder sprak. Maar dat was niet zo. Er was niemand. Nu is ze er ook niet. Ik ben helemaal alleen.'

Inmiddels staan er nog twee wat grotere jongens op de trap.

'Broers?', vraag ik.

Nee, vrienden. Alle drie kijken ze me vijandig aan, de sfeer is grimmig.

Samirs geduld raakt op. 'Ik mag niemand binnenlaten, ook mijn vrienden niet.'

De twee jongens gaan vlak bij me staan.

Drie paar ogen kijken me de trap af.

Een paar dagen later bel ik nog een keer. Ik krijg Samirs zusje aan de telefoon en vraag wat er aan de hand was. Een misverstand. Ze zal met haar ouders overleggen. Natuurlijk mag ik opnieuw langskomen. Vandaag of morgen zal ze terugbellen.

Maar ik heb niets meer van haar gehoord.

De leraren op het Calvin met Junior College kennen de ouders van Samir niet. Ze hebben zich nog nooit op school laten zien. Op ouderavonden verschijnen ze niet. Zelfs niet die keer toen de leraar van tevoren belde om te zeggen dat de ouderavond verplicht was. Natuurlijk, zei de vader van Samir. Als u dat wilt, dan komen we.

Toch bleven ze weg.

De school

Ik was benieuwd naar de ouders van leerlingen op een zwarte vmbo-school. Waarom blijven ze zo onzichtbaar? Spreken ze geen Nederlands? Hebben ze daarom geen contact met de buitenwereld? Of leven ze met opzet geïsoleerd en willen ze de rest van de wereld liever mijden? Ik was benieuwd naar hun leven. Hebben ze werk? Voelen ze zich bij de school van hun kind betrokken?

Ik koos voor een bijna geheel zwarte klas op het Calvin met Junior College in Amsterdam-West. Klas 2K. Eind 2003 leerde ik ze kennen. Ik volgde ze een jaar, ook toen de klas na de zomer van 2004 uiteenviel en de leerlingen allemaal een eigen richting kozen. Verzorging, administratie of techniek.

Vlak bij de school ligt het mooi aangelegde Rembrandtpark met zijn kronkelende paden, voetbalveldjes en kinderboerderij. De school ligt op twee minuten van het beruchte station Lelylaan waar groepjes jongens de boel onveilig maken. Nietsvermoedende passagiers werden er zo vaak beroofd dat er drie jaar geleden overal op het station camera's werden opgehangen. Die maatregel hielp even, het aantal berovingen daalde. Maar de laatste tijd is het er weer onveilig.

Het Calvin met Junior College ligt in stadsdeel Slotervaart. De lokale bestuurders schuwen geen superlatief

om te benadrukken hoe goed het in hun buurt gaat. Kijk naar al die taallessen die vol zitten, zeggen ze, en let eens op de betrokkenheid van ouders bij de school van hun kinderen.

Het is bestuurderstaal, ver weg van de realiteit.

Overtoomseveld is al jarenlang een probleebuurt. In '98 braken er rellen uit op het August Allebéplein. Marokkaanse jongens staken prullenbakken in de fik, ze raakten slaags met de politie. Het is ook de buurt waar Mohammed B., de moordenaar van cineast Theo van Gogh, opgroeide en naar school ging. Hij keerde zich van het Westen af en radicaliseerde.

Het schoolverzuim is aanzienlijk en de criminaliteit is hoog in Slotervaart.

Het Calvijn met Junior lijkt in veel opzichten op het Terra College, de school waar conrector Hans van Wieren begin 2004 werd doodgeschoten door een leerling die zich onheus behandeld voelde. Net als het Terra College is het Calvijn een school die leerlingen voorbereidt op het middelbaar beroepsonderwijs. Het niveau ligt iets lager dan de vroegere mavo.

Het merendeel van de leerlingen op het Calvijn heeft een Marokkaanse achtergrond. De anderen zijn voornamelijk Turks of Surinaams. De leerlingen hebben structuur nodig, zeggen de leraren. Die krijgen ze van huis uit onvoldoende mee. De leraren beseffen dat hun pupillen een extra duwtje nodig hebben. En dat proberen ze hen op alle mogelijke manieren te geven.

Sinds de aanslag op het World Trade Center is het moslimbewustzijn van veel leerlingen sterk toegenomen. Ze zetten zich af tegen 'de tata's', de Hollanders. Er is, zeggen de leraren, na 11 september bij hun leerlingen 'veel woede losgekomen'.

Een aantal meisjes en jongens identificeerde zich destijds met Murat, de moordenaar van Van Wieren. Ze begrepen Murat, zeiden ze. Een Marokkaans meisje, een tweedeklasser, ging zelfs zover dat ze op internet liet weten dat ze, geïnspireerd door Murat, ook een bepaalde leraar wilde doodschieten. 'I Love You Murat' zo sloot ze haar adhesiebetuiging af. De politie werd door de webmaster van de betreffende site gewaarschuwd en hield de leerlinge thuis aan.

Heel zelden kende het meisje. Van haar hadden ze zoiets zeker niet verwacht. Sommige leerlingen namen het publiekelijk voor haar op. Wat had ze nou helemaal gedaan?

Een leraar vertelt hoe ze in een paar maanden van een goedlachse leerlinge in een strenge moslima veranderde. Ze weigerde hem de hand te geven toen hij haar een goed nieuwjaar wilde wensen. Dat past niet in mijn cultuur, zei ze.

Het afgelopen jaar was het relatief rustig op het Calvin. Iedereen vreesde voor een escalatie na de moord op Theo van Gogh, en helemaal na het platbranden van een islamitische basisschool in Uden.

Het viel allemaal mee. Ook al waren er leerlingen die

zich solidair verklaarden met Mohammed B., die het zelfs toejuichten dat Theo van Gogh werd vermoord. ‘Moge Allah de moordenaar van Theo van Gogh belonen met het hoogste paradijs’, schreef een leerlinge tijdens de Nederlandse les. Een aantal leerlingen hield een paar dagen na de moord een collecte. Voor de familie van Mohammed B.

Eigenlijk was het vooral verrassend dat de moord – die de natie in zijn greep hield – voorbijging aan een groot aantal leerlingen. ‘Weet u dat Vincent van Gogh is vermoord?’, riepen er een paar tegen een docent.

Die leraar: ‘Daarna bleef het een paar weken rustig, maar nu merk ik dat leerlingen antisemitische dingen gaan zeggen. De joden zijn de schuld van alles, is hun stellige overtuiging. Zij moeten dood. Waarom, vraag ik me dan af?’

Eind 2003 leerde ik de leerlingen van klas 2K kennen. Drieëntwintig rumoerige pubers die na dit jaar hun definitieve schoolrichting moeten kiezen. De jongens zien het meest in een technische, of administratieve voortzetting. De meisjes willen in een winkel werken, of ze kiezen voor een verzorgend beroep. Kraamverzorgster, bejaardenhulp.

Jessica Jager is de enige Nederlandse leerlinge in de klas. Tien kinderen hebben Marokkaanse ouders, zes zijn er van Turkse komaf, drie ouders zijn in Suriname geboren, Melissa Ramesar heeft een Surinaamse vader en een Keniaanse moeder, Rudi een Surinaamse vader

en een moeder uit de Dominicaanse Republiek. Dwight heeft Indonesische ouders.

Eén ding hebben alle gezinnen gemeen: ze wonen in Amsterdam-West. Alleen Bekir Erdogan niet. Althans zijn ouders niet. Bekir woont door de week in een Turks internaat: studiecentrum Ekmel. Het gebouw staat op een steenworp afstand van de school. Bekir woont er nu voor het tweede jaar, samen met negenenzeventig andere Turkse jongens. Sommige weekenden brengt hij bij zijn ouders door, soms blijft hij ook op zaterdag en zondag in het internaat. Zelfs de vakanties brengt hij gedeeltelijk op Ekmel door. Zijn vader vindt dat een veilig idee. Op die manier weet hij zeker dat Bekir niet over straat sliert of verkeerde dingen doet.

Ik bezocht negentien van de drieëntwintig leerlingen thuis. Ik kondigde mijn voornemen schriftelijk aan, in het Nederlands, in het Arabisch en in het Turks. Ook de school drong er bij de ouders in een brief op aan om mij thuis te ontvangen. Vaak was het lastig om een afspraak te maken. Ouders waren argwanend, of ze begrepen me niet. Ze zijn het bovendien niet gewend dat er een Nederlander bij hen over de vloer komt. 'Ik vind het zo apart dat u hier bent', zei het zusje van Cemal Altan een paar keer tijdens mijn bezoek aan haar ouders. 'Er komt nooit een Nederlander bij ons thuis.'

De klas

Januari 2004. Een doodgewone ochtend. Achter elkaar lopen, nee stormen de leerlingen van 2K hun lokaal binnen. Mooie Aziza, stille Melissa, opgefokte Mohammed, drukke Samir: alleen de plaats van Jason blijft leeg. Hij is al weken niet op school gezien.

‘Boeken open’, roept Henk Jongkind, leraar Nederlands en mentor van 2K, als iedereen eindelijk zit. Vandaag behandelt hij samengestelde woorden. ‘Wie heeft het antwoord op de vraag van gisteren: wat is een kijkoperatie?’

Stilte.

‘Dwight, zeg jij het maar.’

‘Ik weet het niet meester.’

‘Wie weet het wel?’

Mohammed, Hassan en Ali houden hun ogen strak op hun boek gericht. Hun tafels staan tegen die van Jongkind aan, hij wil ze goed in de gaten kunnen houden.

De jongens van 2K zijn lastig. Ze juttten elkaar op.

‘Schrijf op.’ Henk Jongkind legt uit hoe een kijkoperatie werkt. Als hij zegt dat zo’n ingreep bij mannen ook weleens via de penis gebeurt, rollen de leerlingen onder tafel van gêne en opwinding.

Cyberseks is het volgende woord. De leerlingen hebben geen idee. ‘Seks via internet. Schrijf dat maar op.’

Grote consternatie.

‘Jullie weten toch wel wat seks is?’, vraagt Jongkind.

‘Nee, meester’, roepen de leerlingen plagerig.

‘Dat zal ik tegen jullie moeder zeggen.’

De meisjes zitten aan de linkerkant, tegen het raam. Ze zijn apart gaan zitten omdat ze dat prettig vinden, zo onder elkaar. Maar ze zonderen zich ook af omdat de jongens hen pesten en treiteren. Alleen Jason deed nooit vervelend. Ziek gemeld is hij niet. Niemand weet wat er met Jason is. Ook Henk Jongkind lukt het maar niet om de ouders van Jason te pakken te krijgen.

Aziza kijkt bijna de hele les naar buiten. Weggedoken in haar jas lijkt ze haar leraar nauwelijks te horen. Ze is vijftien en ze draagt geen hoofddoekje. Nóg niet. De meisjes bespreken het onderwerp bijna iedere dag. Dan beloven ze elkaar: morgen doen we het. Maar na een nacht slapen stellen ze het grote moment toch weer uit.

Jihad draagt haar hoofddoek sinds een jaar. Esra’s hoofd was al bedekt toen ze op de basisschool zat. Van zichzelf heeft ze prachtige, zwarte krullen die dansend op haar schouders vallen. Esra is zonder hoofddoek en zonder bril een ander meisje. Mooi en zacht. Ze komt uit een vroom islamitisch gezin. Haar ouders, haar moeder is vierendertig en haar vader veertig, worden steeds religieuzer. De regels van de islam geven hun leven richting, net als dat van veel andere ouders in deze klas.

Als de les is afgelopen, stormen de leerlingen het lokaal uit. Iedereen dringt om het eerste buiten te zijn.

‘Maandag hebben we de eerste drie uur vrij’, roept Mohammed als hij op de drempel staat. ‘Vanwege het slachtfest meester.’

‘Is dat zo?’ reageert Jongkind verbaasd.